

**ЕРІХ ЛЯСОТА І ПЕРЕГОВОРНИЙ ПРОЦЕС ПРО ПЕРЕХІД КОЗАКІВ НА СЛУЖБУ
ДО АВСТРІЙСЬКОГО ІМПЕРАТОРА РУДОЛЬФА ІІ**

Історія Запорізького козацтва привертала і привертає увагу як вітчизняних так і зарубіжних дослідників, адже поява козацтва, його військово-політична активність, зокрема героїчна боротьба з турецько-татарською агресією та шляхетською Польщею, викликали в останній чверті XVI ст. посилений інтерес як до самого козацтва, так і до України як окремого історичного й національного утворення. Боротьба проти турецької експансії протягом XV–XVI ст., як і пізніше залишалася головною проблемою для більшості європейських країн: турки на той час володіли вже майже всією Угорщиною, Балканами, Малою Азією, загрожували Венеції, успішно воювали проти Іспанії і Австрії. І навіть після поразки у морській битві під Лепанто (7 жовтня 1571 р.) не зменшило агресивності і військової могутності Порту. Потреби антитурецької боротьби призводили до створення у Західній Європі все нових коаліцій, штовхали європейських володарів на пошуки нових союзників. Цілком природно, що в цій ситуації відважні походи запорожців на турків і татар привернули увагу всієї Європи. Основним джерелом, яке подає нам широку картину запорізького війська, його організацію, життя та побут є щоденник Еріха Лясоти, посланця австрійського імператора Рудольфа ІІ, який побував на Запоріжжі в останній декаді XVI ст.

Матеріали переговорного процесу про перехід запорізьких козаків на службу до австрійського імператора Рудольфа ІІ, містяться також у працях Д.І Яворницького [2], С.А. Леп'явка [3], В.С. Крисаченка [4], Ю. Січинського [5], О.В. Русини [6], Д. Наливайка [7] та ряді колективних праць [8], а також у дослідженнях чеських істориків Богдана Зелінського [9] та Яни Шамалової [10].

Що штовхало Рудольфа ІІ на пошуки союзників? Міжнародна ситуація в Європі в останній декаді XVI ст. була надзвичайно складною, перш за все небезпека була з боку Османської імперії. В 1593 р. турки розпочали широкомасштабні військові дії з метою завоювання нових територій в Європі аж до Відня включно. Основний удар було спрямовано на Священну Римську імперію – таку назву мала тоді держава австрійських Габсбургів, до складу якої, зокрема, входили також угорські та хорватські землі. Імператор Рудольф ІІ розумів всю складність ситуації і перш за все можливої поразки у війні з турками, у зв'язку з чим почався пошук союзників у Європі. Однак Іспанія саме вела війну в Голландії й проти Англії, Венеція воліла сплатити туркам 300 тис. дукатів, не ризикуючи втратити свою східну торгівлю [1]. Не було впевненості що і така держава як Банат, де своїх проблем було достатньо погодиться стати членом антитурецької коаліції [1]. Залишилися східноєвропейські країни – Польща і Росія. Річ Посполита у відносинах з Портою прагнула зберігати крихкий мир і зважувала кожен крок, який би міг підірвати цю стратегічну лінію. Росія теж не виявляла особливого бажання встрявати у війну з турками, хоча й надала Австрії фінансову допомогу. Залишалися запорізькі козаки.

Перехід запорізьких козаків на службу до австрійського цісаря приносить останньому декілька переваг - пише Яна Шамалова. Вони озброєні і добре навчені, мали свої гармати з обслугою і на відміну від інших найманців не вимагали високої платні. Досконало знали військове ремесло, свідченням чого були успішні походи на кримських татар, були хоробрі і дружні в бою, хоча і дещо шкутильгала дисципліна. Австрійські Габсбурги та Ватикан знали про військові можливості козацтва і вирішили використати їх у протистоянні з турецьким військом, тим більше, що саме козацтво висловлювало готовність до відповідних дій [10]. Не став перешкодою і той факт, що залучення козаків на військову службу до імператора Рудольфа ІІ було свідомим порушенням традиційного міжнародного права, оскільки козаки, особливо реєстрові, на яких була основна надія цісаря, були підданими польського короля [3]. Поступово розпочався переговорний процес.

Після перших спроб переговорів в кінці 1592 р., коли Прагу відвідало точно не визначене посольство і пропонувало Рудольфу ІІ козаків на службу, нова спроба встановлення контактів відбулася вже в 1593 р. У квітні до Москви був направлений агент цісаря Микола Варкоч, завданням якого було окрім отримання згоди царя допомогти австрійському

імператору фінансово, також зібрати якнайширшу інформацію про козаків, їх чисельність, озброєння тощо.

3 грудня 1593 р. переговорний процес про участь козаків під габсбургськими прапорами проходив паралельно на двох фронтах – при дворі цісаря у Празі і в польському Замості, куди в грудні 1593 р. було направлено посла імператора Матвія Вакера. Метою посла було отримання допомоги проти турок і спробувати розпочати процес переходу козаків на службу до цісаря. Тут слід було врахувати і реакцію польської сторони. Канцлера Яна Замойського дуже налякав напад козаків на Джурджево, який міг порушити і до того крихкий мир між обома країнами і переговори які велися в Празі без згоди польського сейму, незважаючи на це, до прохань М. Вакера віднісся позитивно [1].

У другий період перебування Вакера у столичному місті канцлера до нього прибув якийсь козак на прізвище Валіцький і запропонував 10 000 козаків на службу до імператора. Вакер рекомендував йому зустрітися з поручиком Орішевським, представником реєстрових козаків, які служили виключно інтересам Речі Посполитої. Однак Вакер з самого початку вважав Валіцького агентом канцлера, а переговори вважав за провокацію і участі у них не приймав. Як показали подальші події він виявився правим. Враховуючи позицію Замойського щодо прагнень Габсбургів, навряд чи можна було собі уявити перехід на службу до останніх офіційно зареєстрованих козаків. Підозра підтвердилася і тим, що Вакер бачив Валіцького серед дворян Замойського. Але факт залишається фактом, що на протязі січня 1594 р. на переговорах у Празі було досягнуто остаточної домовленості між цісарем і козацьким посланцями.

Головною постаттю празьких переговорів був Станіслав Хлопицький, який прибув до Рудольфа II в Прагу в кінці 1593 р., а супроводжував його якийсь єврей Мойжіш. Хлопицький – політичний пройдисвіт й авантюрист, який служив у Стефана Баторія, але чимось завинив і втік від покарання до козаків, - лише це посольство змусило австрійський уряд до дії. Цікаво, що ініціатива й цього разу виходила не від Запоріжжя, а від «козакуючого» шляхтича, як це було у випадку із Валіцьким. Хлопицький, відрекомендувавшись козацьким гетьманом, обіцяв цісареві за невелику нагороду, точніше за подарунки, наберувати для боротьби проти турків і татар 8 – 10 тис. козаків [6]. Отож не дивно, що Рудольф II спокусився перспективою отримати добре озброєне військо таким малим коштом. Хлопицький, як свідок постійних бойових походів запорожців проти турків і татар, здійснюваних козаками на свій страх і ризик без жодної винагороди, крім воєнних трофеїв, розраховував, що отримавши певні подарунки козаки, які після поразки повстання К. Косинського зосередилися на Низу, і їх усіляко переслідував польський уряд, охоче погодяться на цю пропозицію. Та й сам Хлопицький, очевидно, бажав здобути своїм «посольством» більший авторитет, а то й посісти якусь керівну посаду у Війську Запорізькому. Однак, як показали подальші події, розрахунки Хлопицького виявилися хибними, і сам він ледве не поплатився життям.

Одночасно з Рудольфом II римський папа Клементій VIII горів бажанням організувати новий хрестовий похід проти турків. Значну роль у ньому він відводив запорізьким козакам. В інструкції своєму послові на схід Олександрові Комуловичу (Комулео) у листопаді 1593 р. папа, який раніше був папським нунцієм у Польщі, доручав не лише довідатися про боездатність, чисельність козацького війська та ін., а виплатити козакам до 12 тис. дукатів, якщо вони вирушать «в краї неприятеля» і завдадуть йому «значних шкод». Переговори Комуловича з «начальником» (кошовим) Війська Запорізького Богданом Микошинським у квітні-травні 1594 р. були досить успішними, останній висловив готовність виступити з усім козацтвом проти турків, але молдавський господар, який перед цим обіцяв діяти спільно з козаками, знову завагався, боячись помсти Туреччини [1].

Послом імператора Рудольфа II до козаків було призначено Еріха Лясоту фон Стеблау, онімеченого моравського шляхтича з роду Одровонтів. Він народився у Верхній Сілезії в Блажейовіцях біля Ратибора бл. 1550 р. Початкову освіту здобув у м. Герніці, згодом учився в Лейпцігському університеті, а з 1573 р. продовжив навчання у славетному Падуанському університеті. З 1585 р. пішов на службу до імператора Рудольфа II де і став першокласним дипломатом [4].

7 лютого 1585 р. була підписана угода між цісарськими дипломатами на чолі з Лясотою і козаками. Козаки склали присягу вірності до рук цісарських уповноважених Бартоломео Ніцца і Даніеля Прінце і отримали листа до царя Федора, молдавському князю Арону, пану

Янушу Збаражському і звичайно листа адресованого «товариству». Посольству було вручено срібні труби і, звичайно, цісарські хоругви. Прагу залишили 10 лютого і взяли курс на Україну, щоб тут з колегами підготуватися до приїзду поважного посла. 22 лютого Лясота отримав 8 000 злотих для передачі запорізьким козакам і після принесення присяги на вірність вирушив на Схід. До складу посольства крім Е. Лясоти входили козацький діяч Станіслав Хлопицький, дипломат Яков Генкель і представник папи римського пастор Александр Комулео [4]. Враховуючи що у нього була запланована зупинка у Відні і Мішкольці, посольство дещо запізнилося. Таким чином, його шлях на Україну пролягав з Праги через Моравію, Кошиці, Сянок, Самбір і в середині лютого прибуло до Львова де Лясота зустрівся із Хлопицьким. Далі шлях пролягав через Броди, Вшинець, Пиляву, Прилуки, Погребище, Трипілля і 17 травня 1594 р. прибула до Києва, це було три дні. Далі посольство їхало униз по Дніпру і 9 червня прибуло на острів Базавлук, де тоді була Запорізька Січ.

Прибувши до Запорізької Січі, що була на острові Базавлук на Чортомлицькій Дніпровщині, Лясота відзначив, що козацька старшина зустрічала його з почестями, а потім на честь посольства стріляли з гармат [5].

У зв'язку з тим, що 1 300 козаків на чолі з гетьманом Богданом Микошинським наприкінці травня вирушило в похід проти татар, переговори були відкладені до їх повернення. Похід козаків закінчився безуспішно і вони разом з гетьманом повернулися на Січ 18 червня. Переговори Лясоти з козаками розпочалися аж 20 червня. Справа в тому, що у цей час на Січі був посланець московський з яким переговори були більш важливими і невідкладними. Передбачали, що і московське посольство буде обговорювати питання участі козаків у християнському війську в Європі проти турок. Позиція царя для козаків була важливою і очевидно переговори з послами цісаря хотіли вести в поєднанні з його позицією. Вирішальні переговори про вступ козаків до габсбургського імператора почались через сім місяців після звернення Хлопицького до цісаря.

На Січі Лясота провів близько місяця (в зворотну дорогу посольство вирушило на початку липня), що дало йому змогу провести низку зустрічей і переговорів, досить ґрунтовно ознайомитися з козацькою республікою і згодом описати її в своєму щоденнику. Найдокладніше він розповідає про демократичний суспільно-політичний устрій Запорізької Січі та її військову організацію, цікаві також окремі замальовки способу життя й звичаїв запорожців зроблені рукою спостережливого очевидця, роль і значення запорожців, для міжнародного життя. Розповідаючи про те, як козаки обговорювали пропозиції австрійського імператора й приймали рішення, Лясота конкретно і детально зафіксував, так би мовити, весь хід роботи козацької ради, процес ухвалення рішень на ній, весь її глибоко демократичний характер. Чи й варто говорити про те, яку величезну пізнавальну цінність мають ці фіксації спостережливого і об'єктивного свідка. Тож і не дивно, що до сторінок щоденника Лясоти так часто зверталися історики, в тому числі і радянські, причому останні здебільшого шукали на них підтверджені соціальної диференціації Запорізької Січі, її класового поділу на старшину і «сірому», розбіжності їхніх інтересів і прагнень старшини прибрати владу до своїх рук (В.О. Голобуцький і інші). За свідченням Лясоти якраз старшина залежала від козацької маси, що остаточне рішення приймалося всією козацькою громадою, і старшина мусила цьому рішенню коритися. Після того, розповідається в щоденнику, як старшинам передавали письмові пропозиції імператора, ті «просили нас знову відійти і прочитати переданий нами Лист прилюдно, сказавши, щоб кожен, добре поміркувавши, висловив свою думку. Проте, коли на перший і другий заклик гетьмана всі промовчали, вони розділялись (як завжди, коли обговорювали щось важливе) на два кола. В одному була старшина, у другому – прості люди, яких називають черню. Обговоривши все між собою, чернь ухвалила своєю звичайною акламацією податися на службу до його цісарської величності, на знак чого кидала вгору шапки, після чого побігла до другого, старшинського Кола і пригрозила, що, коли хтось буде проти, вони його втоплять у воді. Але старшина відразу погодилася, бо не могла противитися черні (яка є сильніша, могутніша й згуртованіша), лише хотіла обговорити з нами умови» [4].

І коли члени Кола покликали до себе Лясоту, тоді і почалися детальні переговори про участь козаків у війську Рудольфа II. Лясота був впевнений, що Хлопицький задалегідь ознайомив козаків з пропозиціями австрійського цісаря, варто буде обговорити тільки подробиці. Однак в ході переговорів стало зрозуміло, що козаки вперше чують про можливий перехід на службу до цісаря і тому обговорення затягнулося. Козаки спокійно сприйняли

.....
пропозицію австрійської делегації і внесли декілька принципових пропозицій: недостатню кількість воїнів (на Січі тоді було до 3 000 козаків), слабкі можливості коней для необхідних військових дій, і третя давно існуюча проблема пов'язана з ненадійністю валашського князя, по землях якого мали рухатися татарські війська в напрямку до Угорщини. А якщо взяти до уваги що Валахія і Молдавія були васалами Османської імперії, то дипломатичне забезпечення всієї акції було нереальним. Козаки не одноразово переконувалися в тому, що валашський князь у будь-який момент може перейти на бік турецького війська. Останнім спірним питанням була сума винагороди козакам за участь у антиосманській коаліції, яку запропонував цісар. Козаки були воїнами, які цінували свої життя так само як і інші найманці, а 8 000 злотих вважали скоріше як дрібну повагу до них ніж як підходящий гонорар [10].

Всі раптом зрозуміли, що Станіслав Хлопицький багато наобіцяв цісареві щоб його схилити до себе. Незважаючи на розчарування, козаки висловилися за укладення угоди. Вони мотивували це наступним чином: перехід козаків на службу до цісаря приносив їм фінансові вигоди і одночасно проявили б себе на міжнародному рівні. У козаків була надія, що служба під цісарськими прапорами посилить їх престиж і позитивно вплине на відносини з Річчю Посполитою. З іншого боку, Лясота розумів, якою загрозливою є ситуація в Угорщині і як швидко необхідно завадити вступу турецьких військ. Першими запропонували вихід із загрозливої ситуації козаки. Вирішили послати до Рудольфа II нових послів, які б ґрунтовно обговорили умови і узгодили гонорар. Крім того «товариство» хотіло знайти нових коней і довести свою відданість ідеї християнського бою і звільненні міст Білгород і Кілію. На думку Лясоти, козаки повинні все зробити, щоб не допустити татар в Угорщину. Здавалося, що шлях до угоди буде довгим і заплутаним.

Напружену атмосферу ускладнили суперечки між самими запорожцями. Козацькій старшині план в цілому здавався дуже ризикованим. Козаки вдруге поставили вимогу відмовитися від небезпечних акцій і у бій з татарами не вступати. Ситуацію вирішив сам гетьман Мікошинський, який мав досвід розв'язання таких суперечок. Вказавши на драматизм ситуації і неможливість виходу з неї заявив, що відмовляється від гетьманства. Гетьман йшов на ризик, але маневр вдався. Козаки почали просити його залишитись гетьманом і погоджувалися з прийняттям плану дій. Вони почали шукати винних і погляд впав на Хлопицького. Справедливо звинуватили його в напрузі через те, що у свій час подав цісарю неправдиву інформацію. Злочином в очах запорожців було і те, що називав себе гетьманом, засуджували «лжегетьмана» і за те, що обіцяв цісарю 8 000 козаків на службу хоча повинен був бачити, що в запорожців немає і половини тієї кількості. На своє виправдання Хлопицький придумав легенду нібито ці дані йому запропонував невідомий козак, якого він зустрів у Києві. Козаки йому не повірили і засудили його до мученицької смерті з каменем на шиї у водах Дніпра. Врятував його Лясота, поросивши козаків залишити його живим [10].

На кінець обидві сторони формулювали свої вимоги. Козаки наполягали на відправці посольства до Рудольфа II, а щоб схилити на свій бік цісаря вирішили послати дві трофейні яничарські хоругви і декілька військовополонених. Крім того, вимагали дипломатичної підтримки акції польським урядом тому, що і на території Речі Посполитої хотіли гарантованої безпеки, наполягали на військовій підтримці з боку Московського князівства. Допомогу з Росії вважав за необхідну і Лясота, який поділяв побоювання козаків про малу кількість воїнів і коней, а також небезпеку, яка загрожувала з боку валаського і молдавського князівств.

Довгоочікувані 8 000 злотих Лясота передав колу 24 червня. Було прийнято рішення згідно з якого Хлопицький відвідає Москву з листом цісаря про допомогу, потім до Праги повернеться Лясота, якого будуть супроводжувати козацькі сотники Саська Федорович і Ничипор. В ролі спостерігача на Базавлуку залишався Якуб Генкель, член супроводу Лясоти в обов'язки якого входило слідкувати за наслідками обіцяних рішень у відсутності посольства [4].

На початку липня Еріх Лясота розлучився з гетьманом та іншими членами «товариства». Козаки подякували йому за ті зусилля, які він доклав при поїздки на Запоріжжя, і на знак поваги подарували йому хутряну шубу з куниць і шапку з чорних лисиць. На наступний день під звуки труб, сигнальних ріжків, стрільби з гармат, посольство залишило Базавлук і взяло курс на столичне місто цісаря Рудольфа II Прагу, куди і прибула на початку жовтня. Лясота доповідав про хід та наслідки місії таємному раднику Рудольфа Корадусі. Через день послів прийняв і сам цісар. Користуючись моментом, і в знак поваги до імператора, козаки

.....
передали йому дві трофейні хоругви. Ще через день Лясота повідомив козаків, що цар остаточно вирішив взяти їх на свою службу.

Непрості переговори, здавалося, закінчилися успішно і скоро козаки будуть служити під царськими хоругвами. Але ситуація змінилася у зв'язку з посиленням серед козаків групи Северина Наливайка, яка поповнилася 1 500 кіньми. У липні місяці козаки Наливайка і частина запорожців вирушили походом на турків, спалили міста Кілію і Тегіню (Бендери). Повертаючись назад, вони зазнали нападу воїнів молдавського князя Арона і потерпіли поразку. Зазнало невдачі і посольство Хлопицького в Москві, листа Рудольфа не було вручено цареві, останній навіть не удостоївся аудієнції у Кремлі. Правитель у Москві вважав лист недоречним, ображений був і тим, що його ім'я у листі названо поряд з іменами таких людей як Арон, пан Януш Збаражський і козаки серед яких не бачив ні одного рівного собі, приказав Хлопицькому залишити Москву. Надія на російську допомогу не виправдалася, а козаки не отримали підтримки щоб зупинити татарську навалу на Угорщину [10].

Перед зустріччю з татарами, козаки вирішили поквитатися з Ароном. Відповідна акція відбулася на початку жовтня, коли залишки військ Наливайка разом з запорожцями Григорія Лободи вступили до Молдавії. Козаків було 10-12 тис. розділених під 40 хоругвами на двох із яких були царські орли. Арон зрозумів, що зустріч з козаками це гра з вогнем. Після спалення м. Цецюри і навколишньої округи відбулося ще ряд військових сутичок, ні в одному з яких молдавський володар не досяг перемоги. Переможним ходом козаки спалили м. Ясси і потім повернулися на Запоріжжя [10].

Цей на перший погляд банальний конфлікт значно ускладнив ситуацію для царя. При сприятливому папському нунці Комуловича Арон позбувся впливу турок. Ця незначна зміна у політиці малого князівства перетворилася у міжнародну подію. Приймаючи до уваги той факт, що в часи нападу козаків Арон знаходився під захистом Рудольфа II, вийшла парадоксальна ситуація, коли молдавський князь просив захисту у патрона своїх нападників. Ситуація стала ще більш запутаною, коли Арон попросив захисту польського сейму який заявив, що козаки сьогодні воюють під царськими хоругвами. Поляки цю інформацію політизували заявляючи, що козаки під царськими хоругвами наймалися без їх згоди і цар ігнорував негативну позицію Яна Замойського. Рудольф II опинився в надзвичайній ситуації і мусив поспіхом шукати з неї вихід. Його листи переповнені співчуттями та вибаченнями та прагнучи виправдати себе стверджував, що сам він не хотів наймати козаків і тільки постійні прохання останніх змусили його це зробити. Дав наказ припинити акції козаків проти молдаван і просив їх допомагати Арому.

В цей час на Сході сформувався союз володарів Трансільванії, Молдавії і Валахії з козаками для спільних дій проти турок. Певний час новий союз мав успіх, на протязі року об'єднані війська налякали турецьких жителів Бухареста і Джорджева зруйнували ряд міст і сіл. Участь козаків у цих акціях була символічною, хіба що деколи брав участь Наливайко. Помста турок не забарила себе чекати, і як тільки вони зібрали нове військо, вище згадана коаліція розпалася, до того ж її розривали внутрішні суперечки, а саме прагнення Трансільванії перетворити інших двох членів коаліції на свої провінції.

На цьому участь царських хоругв, які і досі були у козаків не закінчилася. Влітку 1595 р. почалася навала татар. Замойський рушив із військом до південносхідних кордонів Речі Посполитої, зайняв Молдавію і посадив на престол молдавського володаря Єремію Могилу і після ряду битв з татарами, де поляки перемогли, Ян Замойський підписав з Туреччиною мир, де обіцяв, що Польща буде перешкоджати будь-яким нападам на турецькі землі.

У серпні 1595 р. на Угорщину рушило 2 тис. козаків під проводом Наливайка. Не ясно, що стало приводом до цього походу, поширювалися чутки про подальші переговори між габсбургською і козацькою сторонами і зі свідчень Наливайка витікає, що навряд чи козаки самі по собі вирішили брати участь у боях в Угорщині та ще і без винагороди. У битвах з турками показали себе з найкращого боку і отримали від арсікнязя Матяша хоругви. Населення ж Угорщини сприйняло козаків неприязно, що визнав і сам Наливайко, і в кінці осені 1595 р. козаки повернулися на Подністров'я [10].

Коли на Україні посилювалися національно-визвольні змагання, подальша співпраця козаків з царем не мала сенсу. Козаки під проводом Наливайка повстали проти польського гніту. Спочатку переважали соціальні мотиви, а пізніше на передній план виходить питання конфесійне. Козацький гнів був направлений перш за все проти католицьких волинських панів і

.....
дуже швидко охопив більшість козацьких об'єднань. Об'єднані козацькі війська нараховували 7 тис. чоловік. 3 травня 1596 р. козаки зійшлися в бою з військом коронного гетьмана Жолкевського, який повертався із Молдавії. Битва відбулася у Гострого Каменя. Повсталі хоробро захищалися, а після приходу додаткових польських сил становище повсталих стало критичним. Вирішальна битва відбулася біля р. Солониця. Як пам'ять про свої колишні перемоги і в цій битві за щастя і кращу долю козаки підняли над своїми головами хоругви з цісарським орлом. Однак на цей раз над головами хоробрих воїнів з дніпровських порогів свою захисну роль вони не виконали [10].

Наймання запорізьких козаків на службу до Рудольфа II являло собою найцікавішим випадком використання цих воїнів в габсбургських службах. Участь козаків засвідчена в 1620 р. і в першій половині 1630-х рр., коли козацьке військо ставало все могутнішим. Після поразки повстання на чолі з Наливайком ще півстоліття козаки залишалися під гнітом Польщі. Козаки ставали захисниками традицій і прав православних українців шляхта яких окатоличилася і полонізувалася. Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр. під керівництвом Богдана Хмельницького привела до утворення козацької держави, яка проіснувала, як автономна одиниця в межах російської імперії аж до половини XVIII ст.

Еріх Лясота був першим послом європейської держави, який відвідав Січ, і ця подія стала однією із важливих віх в історії козацтва. Імператора Священної Римської імперії традиційно вважали першим за рангом серед усіх правителів європейських держав. Формально австрійський посол мав завдання лише найняти козаків на службу на час війни, але реальний факт прямого звернення імператора по допомогу до козацтва свідчив про визнання його самостійною і досить потужною військово-політичною силою в міжнародних відносинах. Крім того, звернення до козаків в обхід польського уряду фактично означало визнання незалежності козацтва від державної влади Речі Посполитої, адже навіть для простого набору найманців потрібен був дозвіл уряду.

Австрія пішла на цей неординарний крок тому, що для неї було життєво важливим знайти нового союзника, розширити театр військових дій проти турків на Північне Причорномор'я і Молдавію. Переговори закінчились успішно і козакам було передано прапор імператора та гроші. Проте ця сума була більш символічною, ніж реально могла допомогти у спорядженні козацького війська. Еріх Лясота був спостережливим дипломатом і уклав докладний щоденник своєї подорожі, який є першим відомим описом Запорізької Січі. Посол залишився надзвичайно задоволеним процесом посольства, самими переговорами, оскільки повністю виконав свою місію і, як він сам зазначав, заручився допомогою великого і досвідченого війська.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. Щоденник Е. Лясоти із Стеблева 1588 – 1594 рр. – Д., 2005. – С. 159-218.
2. Еріх Лясота зі Стеблева. Щоденник // Жовтень. – 1988. - № 10. – С. 95-96.
3. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. У 3-х т. Т. 2. – Л., 1991. – С. 26-40.
4. Крисаченко В.С. Українознавство: Хрестоматія-посібник, у 2-х кн.. Кн. 1. – К., 1996. Діаріуш. – С. 144-154; Леп'явко С.А. Українське козацтво у міжнародних відносинах XVI – середини XVII ст. – К., 2006. – С. 335-336, Леп'явко С.А. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. – Чернігів, 1996. – С. 6, 10, 103, 109-116, 121.
5. Січинський Ю. Україна очима чужинців. – К., 1992. – С. 56-60.
6. Русин О.В. Україна під татарами і Литвою. – К., 1998. – С. 308-310.
7. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. – К., 1992. – С. 85-93.
8. Україна та Росія: проблеми політичних і соціокультурних відносин. – К., «Генеза»-Запоріжжя «Прем'єр», 2002. – С. 302; Історія українського козацтва: Нариси у 2-х т. Т. 1/ Редкол. В.А. Смолій, В.А. Брехуненко, О.К. Струкевич та ін. – К., 2006. – С. 474 – 476, 543-548, 550-553, 574-576.
9. Zilinskyj V. Ukrajinský kozácký mýtus // Historické listy. – Praha, 1993. – Č. 3, S. 21-25.
10. Samalova J. Pod cisařskoy korouhvi. Cesta zaporozských kozáků do služeb Rudolfa II // Dějiny a současnost. – 2000. – Číslo 5. – S. 2-7.